

ШЛЯХАМ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

ДА 90-ГОДДЗЯ ЎТВАРЭННЯ БССР

Уладзімір МАКЕЙ,
кіраўнік
Адміністрацыі
Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь

Што такое 90 гадоў? З аднаго боку, здаецца, многа – у параўнанні з чалавечым жыццём. А з іншага – гэта пясчынка, імгненне, старонка ці нават паўстаронкі ў летапісу Яе Вялікасці Гісторыі. І сёння, амаль праз два дзесяцігоддзі пасля таго, як знікла з карты Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка, мы наўрад ці зможам даць аб'ектыўную, усебаковую, комплексную ацэнку яе ўзнікненню, існаванню і развіццю. Напэўна, зрабіць гэта будзе магчыма значна пазней, калі дзень сённяшні таксама стане гісторыяй і зробіцца больш відавочнай сувязь часоў. І толькі тады нашы нашчадкі з вышыні назапашаных імі ведаў змогуць сказаць сапраўды аб'ектыўнае слова пра гэты час.

Рыхтуючы гэтае выступленне, я зразумеў, што павінен адказаць, у першую чаргу сабе, на некалькі вельмі важных пытанняў. І галоўныя сярод іх – як і чаму 1 студзеня 1919 года ўзнікла наша дзяржава і што складае своеасаблівае беларускае дзяржаўнасці. Вучоным-грамадазнаўцам добра вядома, наколькі складаным наогул з'яўляецца адказ на пытанне аб крыніцах узнікнення дзяржаўнасці. І не толькі беларускай. Буйнейшыя навуковыя аўтарытэты Расіі, напрыклад, некалькі вякоў палемізуюць і спрабуюць высветліць, «адкуль ёсць пайшла Руская зямля...» Дыскусія суправаджае і этапы станаўлення беларускай дзяржаўнасці.

Аднак якую б аргументацыю ні прыводзілі апаненты, цалкам ясна адно – беларуская дзяржаўнасць стала вытворнай волі народа. Яна не была прынесена звонку і не стала імпрывізацыяй ад штучна сканструяванай палітыкі. І Полацкае, і Тураўскае княствы, і Кіеўская Русь, і Вялікае княства Літоўскае – усё гэта натуральныя верставыя слупы нашай гісторыі, этапы станаўлення і сістэмнага фарміравання беларускага этнасу.

Гісторыя краін і народаў не пішацца пад капірку, у кожнага народа свая гісторыя, свой лёс і, можна сказаць, свой хросны

шлях. Наша гісторыя ў большай частцы – у трагічных фарбах. Палітычны перакрываўніцтва вызначылі беларускаму краю быць арэнай жорсткіх ваенных сутычак і складаных дыпламатычных хітраспленняў. Аднак апошняю кропку ў шматлікіх калізіях сваёй гісторыі заўсёды ставіў беларускі народ.

Так здарылася і ў 1918 годзе, калі гісторыя адмовіла ў праве на незалежнасць кіраўнікам Беларускай Народнай Рэспублікі, якія па-свойму шчыра шукалі шляхі да стварэння беларускай нацыянальнай дзяржавы. Аднак не праявілі ні палітычнага прадбачання, ні разумення сутнасці супярэчлівых рэалій.

Беларускія бальшавікі, якія прынялі гістарычны выклік, у адрозненне ад дзеячаў БНР былі не толькі прагматыкамі. Яны святы верылі ў свае мэты і – самае галоўнае – валодалі інструментамі для іх дасягнення. Гэтымі мэтамі былі сацыялістычная дзяржава і савецкая ўлада.

90-гадовы юбілей – выдатная падстава для навукоўцаў і грамадства ў цэлым абмеркаваць вынікі існавання Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, аддаўшы належнае і высокаму, і трагічнаму ў яе гісторыі.

Насуперак незлічонаму міфам, якія суправаджаюць гэтую эпоху, адначу, што сёння, калі вялікае бачыцца

на адлегласці, становіцца ясна, што легкавесныя сцвярджэнні, быццам бы стваральнікі БССР гарантавалі беларускаму народу бесклапотны зямны рай у выглядзе камунізма, не вытрымліваюць ніякай крытыкі. З першых жа часоў абвяшчэння БССР беларускі народ чакаў нялегкай працы, настойлівай барацьбы і апора на ўласныя сілы. З творчым энтузіязмам, які не паддаецца нікаму рацыянальнаму тлумачэнню, беларусы пачалі будаваць свой уласны дом. Новы ўласны дом.

Хіба не паказальны шырока вядомы факт – з шасці невялікіх паведаў Мінскай губерні, такой яна была ў 1921 годзе, БССР да 1939 года, усяго за 18 гадоў, ператварылася ў дастаткова магутную еўрапейскую дзяржаву з насельніцтвам больш за дзесяць мільёнаў чалавек, якія працавалі ў тысячах эфектыўных сельгаспрадпрыемстваў і на высокатэхналагічных заводах. Менавіта ў межах БССР беларусы стварылі акадэмію навук, універсітэт, узгадавалі выдатных майстроў, узбагацілі народную душу высокім мастацтвам.

Янка Купала, які меў абвостранае пачуццё будучыні, усклікнуў: «Занімай, Беларусь маладая мая, свой пачэсны пасадак між народамі!» За гэтай паэтычнай метафарай, на мой погляд, вельмі ясна адчуваецца талент песняра-прарока, які амаль сто гадоў таму разгледзеў скрозь ход часоў сённяшнія палітычныя рэаліі. Такія, як суверэнітэт, міжнароднае прызнанне Рэспублікі Беларусь, еўраінтэграцыю і ўсё тое, чым жыве наша краіна.

Дваццатае стагоддзе, якое другі вялікі паэт назваў «веком-волкодавом», было поўнае супярэчнасцяў і гора. Вялікая Айчынная вайна, бяспрыкладная барацьба беларусаў з нацызмам, каласальныя ахвяры, Трасцянец, Хатынь, Азарыцкі лагер смерці... Гэты трагічны час стаў не толькі часам выпрабаванняў, але і перамогай беларускага духу. Краіны-пераможцы ў Другой сусветнай вайне мужна і адзінагалосна прызналі за Беларускай Савецкай Сацыялістычнай

Рэспублікай ганаровае права стаць адной з заснавальніц Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Так ужо пасля вайны мацавалася беларуская дзяржаўнасць. І такім чынам споўніліся прадказанні Янкі Купалы.

Распад Савецкага Саюза не пакінуў для нас гістарычных альтэрнатыв. Канцэптальная і практычная рэалізацыя планаў развалу СССР была фактычнай стратай суверэнітэту для нашай дзяржавы. Аднак жудаснае для краіны ліхалецце завяршылася ў 1994 годзе, калі быў абраны першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. Менавіта тады наша краіна пайшла шляхам сапраўднай незалежнасці.

Што сёння характарызуе Рэспубліку Беларусь? Моцная дзяржаўная ўлада, актыўная сацыяльная палітыка і апора на калектыўны народны розум. Вось з чаго ў выніку складаецца аснова нашай суверэннай дзяржавы.

Не хаваючыся за палітычную кан'юнктуру, можна сумленна і адказна сцвярджаць, што пройдзены намі шлях быў нялёгкі, часам драматычны, але ён склаў нашу гісторыю, і на гэтым фундаменце мы паспяхова будзем квітнеючую Беларусь для сённяшняга і будучага пакаленняў. ■

З выступлення на міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Беларусь: этапы станаўлення дзяржаўнасці» (Мінск, 18 снежня 2008 года).

МАКЕЙ Уладзімір Уладзіміравіч.

Нарадзіўся ў 1958 годзе ў Гродзенскай вобласці. У 1980 годзе скончыў Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут замежных моў. З 1980 па 1992 год знаходзіўся на службе ва Узброеных Сілах СССР. Палкоўнік запасу. У 1992–1993 гадах праходзіў навучанне ў Дыпламатычнай акадэміі МЗС Аўстрыі. У 1993–1996 гадах працаваў трэцім сакратаром упраўлення інфармацыі і гуманітарнага супрацоўніцтва, другім сакратаром аддзела аналізу і прагназавання, другім сакратаром сакратарыята, намеснікам начальніка Службы дзяржаўнага пратакола Міністэрства замежных спраў Беларусі. З 1996 па 1999 год – прадстаўнік Беларусі пры Савеце Еўропы, саветнік Пасольства Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспубліцы, з 1999 па 2000 – начальнік упраўлення агульнаеўрапейскага супрацоўніцтва Міністэрства замежных спраў. З сакавіка 2000 года працаваў памочнікам Прэзідэнта Беларусі. У ліпені 2008 года назначаны на пасаду кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.